

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Перспективи використання електронних грошей в Україні

Студента 2 курсу 11м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізація «Управління банківським
бізнесом»

Поповиченка Богдана
Васильовича

Науковий керівник
канд. екон. наук,
доцент

Черкашина Катерина
Федорівна

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук,
доцент

Шульга Наталія
Петрівна

Київ – 2021

Київський національний торговельно-економічний університет

Факультет **фінансів та обліку**

Кафедра **банківської справи**

Освітній ступінь **магістр**

Спеціальність **«Фінанси, банківська справа та страхування»**

Спеціалізація **«Управління банківським бізнесом»**

Затверджую

Зав. кафедри _____

« _____ » _____ 201__ р.

Завдання

на випускн кваліфікаційну роботу (проект) студентові

Поповиченко Богдан Васильович

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Перспективи використання електронних грошей в Україні

Затверджена наказом ректора від « _____ » _____ 201__ р. № _____

2. Строк здачі студентом закінченого роботи (проекту) _____

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи (проекту)

Мета роботи (проекту) _____

дослідження теоретичних аспектів використання електронних грошей, а також надання практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності їх використання в Україні

Об'єкт дослідження _____

Економічні відносини, що складаються в процесі використання електронних грошей в Україні

Предмет дослідження _____

є процес забезпечення ефективності використання електронних грошей в Україні

4. Консультанти по роботі (проекту) із зазначенням розділів, за якими здійснюється консультування:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видано	Завдання виконано

11. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи (проєкту)

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проєкту) _____
(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист _____

(ПІБ, підпис, дата)

12. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу (проєкт)

Випускна кваліфікаційна робота (проєкт) студента _____
(прізвище, ініціали)

може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Керівник проєктної групи
(гарант освітньої програми) _____
(прізвище, ініціали, підпис)

Завідувач кафедри _____
(підпис, прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ.....	6
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ.....	14
2.1. Аналіз ринку електронних грошей в Україні.....	14
2.2. Діагностика інфраструктури ринку грошей в Україні.....	23
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ В УКРАЇНІ.....	31
3.1. Перспективи використання електронної гривні (е-гривня) в Україні.....	31
3.2. Шляхи вдосконалення інфраструктури ринку електронних грошей в Україні.....	35
3.3. Україна в контексті використання зарубіжного досвіду.....	40
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49
ДОДАТКИ.....	52

ВСТУП

Актуальність дослідження. Грошові кошти є одним із головних високоліквідних активів в будь-якій установі, а від ефективності управління грошовими потоками залежить успішність її діяльності. Тому на сьогодні фінансові ринки характеризуються збільшенням електронних технологій. За рахунок цього і виник сучасний платіжних засіб як електронні гроші. Це призвело до підвищення динамічності бізнес-процесів, розширення каналів збуту, поліпшення обслуговування клієнтів та прискорення грошових потоків за рахунок використання мережі Інтернет. Так як використання електронних грошей в різних платіжних операціях на сьогодні набирає обертів, доцільним є необхідність розробки дієвого інструментарію управління процесом їх використання та контролю операцій з електронними грошима для формування якісної інформаційної бази прийняття управлінських рішень.

Аналіз джерел і публікацій показує, що, незважаючи на активне функціонування електронних грошей в Україні, у вітчизняній науковій літературі поки що мало уваги приділяється їх дослідженню. Окремі аспекти питання висвітлюються В. Міщенком, А. Морозом, М. Савлуком та іншими українськими вченими. Водночас, сучасні аспекти функціонування ринку електронних грошей згідно з існуючою вітчизняною нормативною базою та міжнародною практикою 4 відображені на недостатньому рівні. В роботах зарубіжних науковців, зокрема М. Вудфорда, А. Генкіна, Ч. Гудхарда, М. Кінга, С. Кляйна, Б. Коена, Г. Селджіна, А. Шамраєва, Б. Шміта, Л. Уайта, Б. Фрідмена аргументовано, що електронні гроші мають величезний і малодосліджений потенціал. Також представники фундаментальної економічної науки не дійшли єдиної думки щодо сутності електронних грошей і тієї ролі, яку вони відіграватимуть у майбутньому. [1,с.3]

Метою дослідження є дослідження теоретичних аспектів використання електронних грошей, а також надання практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності їх використання в Україні.

Предметом дослідження є процес забезпечення ефективності

використання електронних грошей в Україні.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що складаються в процесі використання електронних грошей в Україні.

Для досягнення поставленої мети поставлено наступні **завдання**:

- розкрити сутність електронних грошей та суміжних до них понять;
- визначити особливості розвитку ринку електронних грошей в різних країнах світу;
- проаналізувати функціонування електронних платіжних інструментів в Україні;
- визначити роль і функції банку у випуску електронних грошей;
- оцінити обсяг електронних грошей та стан електронних платіжних систем в українській економіці;
- здійснити прогноз щодо розвитку електронних грошей в Україні на декілька періодів вперед;
- визначити основні проблеми та перспективи розвитку електронних грошей в Україні;
- запропонувати основні шляхи вдосконалення ринку електронних грошей.

Методи дослідження. Дослідження базується на використанні методів індукції та дедукції, аналізу і синтезу інформації, порівняльного аналізу, обчисленні питомої ваги, відносних та абсолютних значень, визначенні сутності електронних грошей, дослідженні принципів та особливостей їх реалізації.

Інформаційною базою дослідження послужили наукові праці, законодавчі та нормативні акти Національного банку України, статистичні та графічні матеріали, статті з періодичних видань, монографії та науково-аналітичні статті вітчизняних і зарубіжних авторів, аналітичні огляди рейтингових агентств, матеріали міжнародних і всеукраїнських наукових та науково-практичних конференцій, офіційні сайти Міністерства фінансів, Національного банку України, а також матеріали взяті з мережі інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

- вирішенні проблеми щодо формування теоретико-методологічного обґрунтування сутності електронних грошей та їх регулювання з боку держави;
- удосконалено підходи до визначення «електронних грошей» як одного із платіжних інструментів, як засобу обігу та нагромадження в Україні;
- запропоновано ряд пропозицій для вдосконалення їх використання.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Публікації. За результатами виконання випускної кваліфікаційної роботи опубліковано 1 статтю: Поповиченко Б.В. Використання електронних грошей в Україні: Зб. наук. ст. студ. денної та заочної форми навчання / відп. ред. Н.П. Шульга. Київ: Київ. нац. торг.–екон. ун–т, 2021. 386с. (С. 179-183)

Обсяг та структура роботи. Робота складається з 3 розділів, вступу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи складає 54 сторінки. В роботі представлено 10 таблиць, 7 рисунків, 3 додатка та використано 38 наукових джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ

На сьогодні готівкові форми розрахунків стають менш актуальними порівняно із безготівковою формою, адже бізнес прямує за новими більш швидкими та зручними тенденціями, що стосуються фінансових операцій. Вважається, що електронні гроші як вид економічної категорії є достатньо прогресивною в сучасних дослідженнях. Починаючи з середини 90-х років вони почали активно вводитися в обіг. Спершу вони функціонували за рахунок електронних розрахунково-платіжних систем. Сьогодні електронні гроші вводяться в обіг комерційними структурами, що функціонують в мережі Інтернет та активно емітуються різними банками.

Електронні гроші мають таку ж цінність як реальні гроші, адже вони є сучасним платіжним засобом, що використовується для оплати різних послуг та товарів в мережі Інтернет. Існує різноманітна кількість підходів до трактування поняття електронні гроші, основні які наведені в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Погляди вчених на сутність поняття «електронні гроші»*

АВТОР	ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ
Стельмах В.С.[2]	Умовна назва грошових засобів, коштів, які використовуються їх власниками в електронній системі банківських послуг для безготівкових платежів
Кравчук В.[3]	Різновид так званих «фідуціарних» грошей. Вони є зобов'язаннями емітента, випущеними з метою розрахунків, але при цьому не мають власно внутрішньої вартості
Савлук М.І.[4]	Різновид депозитних грошей, які існують у пам'яті комп'ютерів і здійснюють свій рух автоматично за допомогою комп'ютерних систем та безпосереднім розпорядженням власника поточного рахунку
Батракова Т.І [5]	Електронні гроші – це такий вид платіжних засобів, обіг яких відбувається в електронному вигляді та гарантує повну анонімність. Усі платіжні системи засновані на використанні кредитних платіжних карток або ж так званого електронного гаманця. Із технічного погляду електронні гроші – це електронний запис про певний обсяг вартості, який захищений

Шишкова Н.Л.[6]	Електронні гроші – унікальний економічний і правовий феномен. За економічною сутністю вони є своєрідною третьою формою грошей, оскільки значно відрізняються як від готівкових, так і безготівкових коштів.
Івасів Б. [7]	“Електронні гроші” у широкому розумінні – це електронне збереження грошової вартості на технічному пристрої, який може широко застосовуватися для здійснення платежів на користь не лише емітента, але й інших фірм, і який не вимагає обов’язкового використання банківських рахунків для проведення трансакцій, а функціонує як інструмент передоплати на пред’явника
Іконнікова М.В. [8]	Електронні гроші – це платіжний засіб, що існує винятково в електронному вигляді, тобто у вигляді записів у спеціалізованих електронних системах

*Примітка: складено автором на основі джерела[2-8]

Вивчення існуючих дефініцій електронних грошей в економічній літературі, а також підходів до визначення їх характерних рис, дозволило обґрунтувати юридичну, технічну та економічну компоненти даного поняття а саме:

- 1) юридична компонента - зобов’язання емітента, здійснити погашення електронних грошей, тобто обмін їх на готівкові або безготівкові кошти на вимогу пред’явника;
- 2) технічна компонента - зберігаються на електронному пристрої, можуть функціонувати на основі карток та можуть функціонувати на програмній основі;
- 3) економічна компонента - електронні гроші виконують функції звичайних грошових коштів, а саме функції міри вартості та засобу платежу. [9, с.8]

Замінниками готівкової форми є електронні гроші, тому що вони використовуються для платежів без допомоги банківських рахунків та обміну на готівку, використовуються за допомогою спеціальних пристрої та зберігаються на спеціальних носіях. Електронні гроші мають ознаки як готівкових, так і

безготівкових коштів. Порівняльну характеристику сучасних форм грошей наведено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Порівняльна характеристика основних форм грошей*

	Готівкова форма	Безготівкова Форма	Електронні гроші
Носій	Папір, метал	Записи на рахунках в банках	Цифрова пам'ять комп'ютера, у тому числі відділеного сервера, чи іншого електронного носія інформації
Ідентифікація з держатилем (власником)	Повна	Немає	Немає
Обмеження у використанні	Обмеження щодо використання визначено законодавством	Обмеження щодо використання визначено законодавством	Без обмеження
Ліквідність	Відносно абсолютна	Абсолютно відносна	Відносна
Безпека збереження	Доступ обмежується фізично	Доступ обмежується фізично, програмно-технічними засобами та організаційно-правовими заходами	Доступ обмежується фізично, програмно-технічними засобами та організаційно-правовими заходами

*Примітка: створено автором на основі джерела [10,с.4]

Часто електронні гроші ототожнюють з безготівковими, адже е-гроші і безготівкові гроші мають кілька спільних показників. Виділяють дві найголовніші характеристики, які належать до е-грошей, через що електронний платіжний засіб можна віднести саме до безготівкових грошей:

- інструмент має існувати в електронній формі і відрізнятися від традиційних банківських рахунків та цінних паперів.

- інструмент має виконувати функцію грошей, щонайменше, функції міри та еквіваленту ціни і засобу обігу чи платежу, чи функцію засобу накопичення;

Електронні гроші можуть виконувати також інші функції під час обслуговування руху вартості в процесі суспільного відтворення ВВП. В теорії грошей умотивовано такі функції грошей як: міри вартості, засобу обігу, засобу утворення скарбів, засобу платежу, світових грошей. Головною функцією міри вартості е-гроші виконують за звичайною схемою традиційних грошей – до входження в безготівковий грошовий обіг, а функцію засобу нагромадження гроші починають виконувати, якщо вилучаються на деякий час з грошового обігу, перетворюючись в скарб. Тому ці функції впливають на масу грошей, яка впливає й на величину грошового обороту. Функція засобу накопичення (збереження вартості) тісно пов'язана зі всіма основними грошовими функціями. Наприклад, якщо гроші прийняті як засіб обміну, то вони повинні бути і засобом збереження вартості. Електронні гроші повинні вільно обмінюватися на звичайні гроші (за законодавством багатьох держав, що нормативно регулюють обіг електронних грошей, банк-емітент приймає на себе безумовне та безвідзивне зобов'язання з погашення емітованих ним електронних грошей утримувачам, що пред'являють їх до погашення), можуть зберігатися на електронних пристроях протягом тривалого часу і при цьому дозволяють забезпечувати купівельну спроможність в майбутньому, тобто електронним грошам притаманна функція засобу накопичення. Розглянувши систему обігу електронних грошей варто виокремити і найважливішу властивість, яку набуває функція обігу, – трансферабельність – вільно передаватись між користувачами. Відповідно, гроші, що знаходяться в безготівковому обігу, виконуватимуть основні функції: засобу платежу, засобу обігу, світових грошей, а допоміжними функціями безготівкових грошей будуть функції нагромадження та міра вартості, які залежатимуть від умов банківського обслуговування безготівкових розрахунків та умов розвитку економіки. [11,с.32]

Основними користувачами електронних грошей є:

- фізичні особи (мають право використовувати е-гроші для здійснення оплати товарів, робіт, послуг суб'єктам господарювання, переказувати електронні гроші іншим користувачам та отримувати е-гроші і пред'являти їх до погашення в обмін на готівкові або безготівкові кошти);
- суб'єкти господарювання (мають право використовувати електронні гроші для здійснення оплати товарів, робіт, послуг іншим суб'єктам господарювання та отримувати е-гроші і пред'являти їх до погашення лише в обмін на безготівкові кошти).[12]

Сьогодні не існує єдиної класифікації систем електронних грошей, тому на основі характеристик електронних грошей можна виділити наступні їх типи відповідно до таких критеріїв:

Таблиця 1.3

Класифікація електронних грошей*

Ознака	Класифікація	Характеристика
За типом носія	На базі фізичного пристрою	електронні гроші зберігаються на спеціальному пристрої (наприклад, на чіпі, вбудованому в смарткарту), що одночасно використовується для здійснення платежів
	На базі програмного забезпечення	електронні гроші зберігаються на накопичувачах інформації у формі файлів бази даних/ масиву інформації
За типом технології зберігання	Із централізованим веденням рахунків	всі транзакції записуються та авторизуються через централізовану систему рахунків, управління якою здійснює система електронних грошей.
	Із використанням електронних засобів	транзакція не потребує авторизації і електронні гроші існують у формі електронних символів, які обертаються всередині комп'ютерної чи телекомунікаційної мережі
За ступенем анонімності	Повністю анонімні	ідентифікація користувача не вимагається ані при придбанні ним електронних грошей, ні при здійсненні ним транзакцій

Закінчення табл.1.3

	Системи, що вимагають ідентифікації	платник та отримувач платежу, здійсненого за допомогою електронних грошей, мають ідентифікувати себе, надаючи, таким чином, можливість системі електронних грошей відслідковувати транзакції
	Системи, що вимагають часткової ідентифікації	як правило, вимоги щодо часткової ідентифікації клієнтів можуть бути встановлені на законодавчому рівні та передбачати мінімальну ідентифікацію клієнта
За розміром платежу	Система пікоплатежів	можуть здійснюватись платежі розміром від менш, ніж 1 євроценту до 1 євро
	Система мікроплатежів	можуть здійснюватись платежі розміром від 1 євро до 10 євро. Здійснення платежів такого розміру із використанням чеків чи платіжних карт часто не є економічно вигідним
	Система макроплатежів	можуть здійснюватись транзакції більшого розміру.

*Примітка: створено автором на основі джерела [13,с.8-9]

Для того щоб більш точно зрозуміти принцип використання електронних грошей, потрібно розробити схему розрахунків електронними грошима, рис 1.1

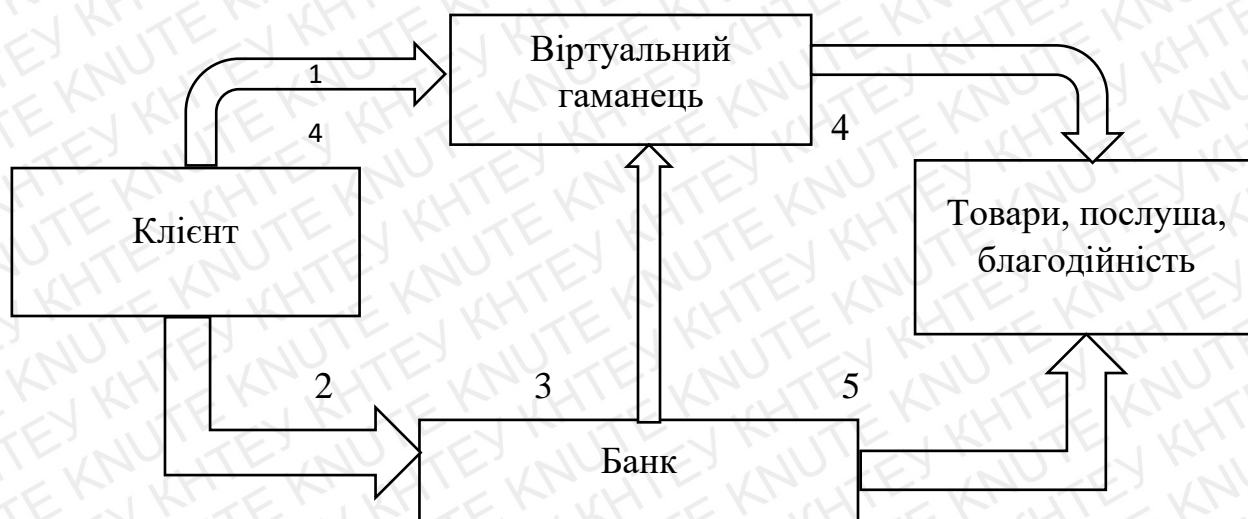

Рис.1.1 Особливості розрахунків електронними грошима*

*Примітка: створено автором на основі джерела [14,с.6]

1. Користувач реєструється у системі «електронних» грошей і створює «віртуальний гаманець»
2. Користувач вносить на банківський рахунок реальну валюту (національну або іноземну) будь-якими можливими способами (через касу, банкомати, електронний банкінг і т.п.)
3. Банк-агент системи емітує «електронні гроші», які відображаються у «віртуальному гаманці» користувача
4. Користувач розраховується з «віртуального гаманця» за покупки, наприклад у інтернетмагазинах, які співпрацюють з обраною системою «електронних» грошей
5. Торговці через банки-агенти системи конвертують «віртуальні гроші» у реальну валюту і таким чином виводять засоби з системи «електронних» грошей на банківські рахунки або у готівковий обіг

Важливим аспектом у розвитку е-грошей стало відкриття віртуальних банків. Це не є для нас традиційні банки що вміщують в себе: офісів, сховищ, охорони, персоналу для безпосередньої роботи з клієнтами. Ці новітні, як для нас банки створенні і можуть бути використанні через саму мережу Інтернет, тому будь-яка людина яка має до цієї мережі доступ може нею скористуватись без звернення до стаціонарних відділень. Цифрові банківські додатки, являються для нас як самі звичайні додатки які нам звично бачити у своїх смартфонах та які ми можемо з легкістю завантажити через відповідні сервіси в телефоні. В цілому цифрові банки відображаються у формі набору умілих комп'ютерних програм з обслуговування безготівкових грошових коштів клієнта. Вони можуть успішно робити велику частину звичайних функцій банківських установ на ринках розвинутих країн світу. Віртуальні банки здійснюють розрахункові операції клієнтів, перекази грошових коштів, депозитні операції, кредитування суб'єктів господарювання та фізичних осіб, валютнообмін, продаж та купівля цінних паперів та облігацій, виплата відсотків по депозитних рахунках, перераховують гроші на рахунки як в інших віртуальних банках, так і на рахунки в реальній банківській системі. Більшість із запропонованих функцій віртуальні банки можуть робити скоріше, надійніше, ніж звичні для нас банківські установи.

Отже, електронні гроші вже відіграють важливу роль в сучасних грошових системах і будуть провідними в грошових системах майбутнього. При цьому розвиток електронних грошей сутність грошей не змінює; змінюється тільки їх форма. Вони виконують такі ж функції, що й інші форми, а питання щодо кількості, походження і змісту їхніх функцій носять також дискусійний характер і залежить від поглядів науковців чи бачень різних наукових шкіл. Таким чином, ми можемо розглядати електронні гроші як іноваційний платіжний інструмент, що надає економічним агентам новий спосіб для проведення платіжних розрахунків, а також як нову платіжну технологію, яка дозволяє зберігати гроші в електронній формі. Сьогодні електронні гроші відіграють все більшу роль у системі платежів, що пов'язано із розвитком нових технологій передачі даних, в основному використовуються для здійснення мікроплатежів найбільш швидким і недорогим способом.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ

2.1. Аналіз ринку електронних грошей в Україні.

У сучасному інформаційному просторі бізнес прямує за новими тенденціями, особливо це стосується здійснення фінансових операцій. Відтак, готівкові форми розрахунків перестають бути актуальними, зручними та є менш швидкими, порівняно з електронними формами розрахунків, що сприяло появі електронних грошей та стимулювало розвиток електронних платіжних систем, і їх різноманіття. В Україні електронні гроші уже набирають популярності, про що свідчить статистика обсягів електронних грошей і випущених електронних гаманців.

Першим кроком нашого дослідження стане динаміка та структура емісії електронних грошей в Україні. (див.табл. 2.1.)

Таблиця 2.1

Емісія електронних грошей та операцій за ними станом на 2017-2019рр.*

Показник	Роки			Відхилення			
	2017	2018	2019	+/-		%	
	2017	2018	2019	2018	2019	2018	2019
Обсяг випущених е-грошей,млн.грн	59	83,2	203	24,2	119,8	41,01	143,9
Кількість е-гаманців.млн.шт.	60	62,7	74	2,7	11,3	4,5	18
Обсяг е-грошей на е-гаманцях млрд,грн	0,98	1,33	2,74	0,35	1,41	35,7	106
Сума операції з е-грошима, млрд.грн	2,9	7,2	16,7	4,3	9,5	148,27	131,94

*Примітка: побудовано автором на основі джерела [14]

Проаналізувавши таблицю 2.1 можна помітити, що кожний з показників в кожному аналізованому році зростає, обсяг випущених електронних грошей у

2019 році зріс на 119,8 млн.грн, що у відсотковому співвідношенні становить 143,9%. Кількість електронних гаманців також зросла в 2019 році порівняно з іншими аналізованими роками на 18%. Обсяг е-грошей на електронних гаманцях збільшився на 106% і становить 2,74 млрд.грн. Відповідно сума операцій з електронними грошима збільшилась на 9,5 млрд.грн, що у відсотках 131,94%. Таке зростання у першому кварталі 2019 року, як і протягом всього року, пояснюється тим, що у 2018 році відбувалась робота над удосконаленням Системи електронних платежів Національного банку України та її подальшим розвитком. Зокрема, як зазначає Національний банк, дану систему перевели на сучасні міжнародні стандарти обміну фінансовими повідомленнями і впровадили нові інноваційні інструменти безготівкового переказу коштів. Насамперед йдеться про впровадження стандартів ISO 13616 (номера банківського рахунку IBAN) та ISO 20022, що стимулювало нові функціональні можливості і гармонізацію системи з європейськими та міжнародними платіжними інфраструктурами, директивами та стандартами. [15]

Для більш точного формулювання висновків проведемо окремий аналіз усіх вищезгаданих показників. Тому, першим кроком нашого дослідження стане обсяг операцій з електронними грошима станом на 2016-2020рр. (рис. 2.1)

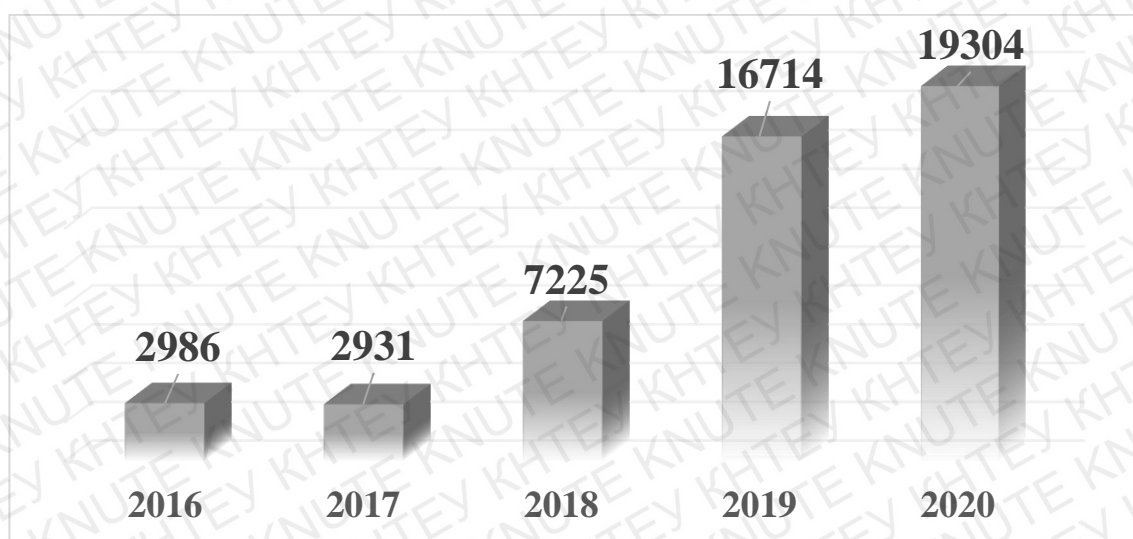

Рис. 2.1 Обсяг операцій з електронними грошима станом на 2016-2020рр., млн.грн.*

*Примітка: побудовано автором на основі джерела [16]

Як ми бачимо, що обсяг операцій у 2020 році зріс порівняно з 2019 роком на 2590 млн.грн, тобто на 15% і становив відповідно 19304 млн.грн відповідно. Проте якщо порівнювати інші аналізовані роки з 2019 та 2020 роком ми бачимо суттєве зростання обсягів операцій. В 2019 році ринок грошей в Україні зріс більше ніж удвічі. У НБУ це пов'язують із зростанням інтересу учасників ринку до цього платіжного інструменту. Так, у 2019 році в порівнянні з 2018-м роком відбулося суттєве зростання обсягів операцій з електронними грошима – більше у 2,3 рази до 16714 млн грн.

Наступним кроком нашого дослідження стане загальна кількість «е-гаманців». (рис. 2.2.)

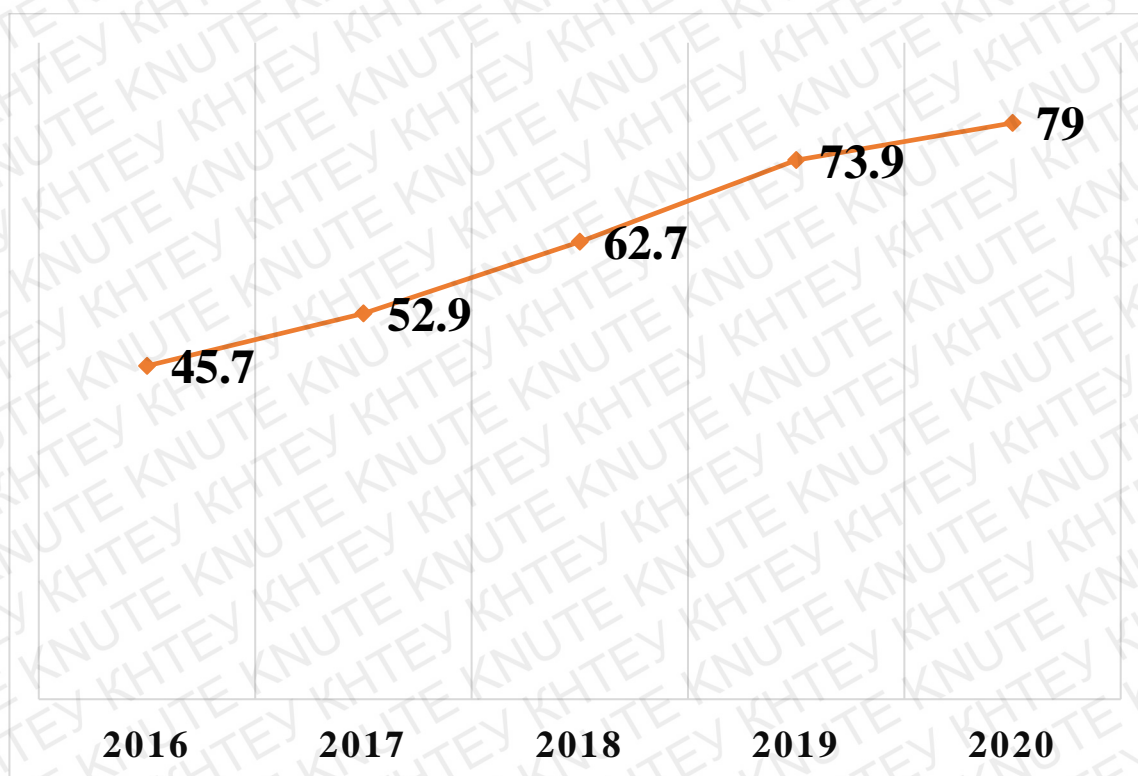

Рис.2.2 Загальна кількість «е-гаманців» в Україні станом на 2016-2020рр.,млн.шт.*

*Примітка: побудовано автором на основі джерела [16]

Як ми бачимо на рисунку 2.2. кількість електронних гаманців зросла не так суттєво і станом на 2019р. досягла 74 млн штук, зростання становило 18%.Проте у 2020 році даний показник зріс на 5 млн.шт., тобто на 7 % і становив 79 млн.шт. За прогнозами фахівців найближчим часом відбудеться швидке піднесення на

українському ринку електронного бізнесу і нових електронних платіжних систем, які є ще одним видом фінансових сервісів в Інтернеті. Тому, в сучасних дослідженнях вважається, що електронні гроші є однією з прогресивних економічних категорій.

Далі ми проаналізуємо обсяг випущених електронних грошей за 5 періодів.(див. рис.2.3)

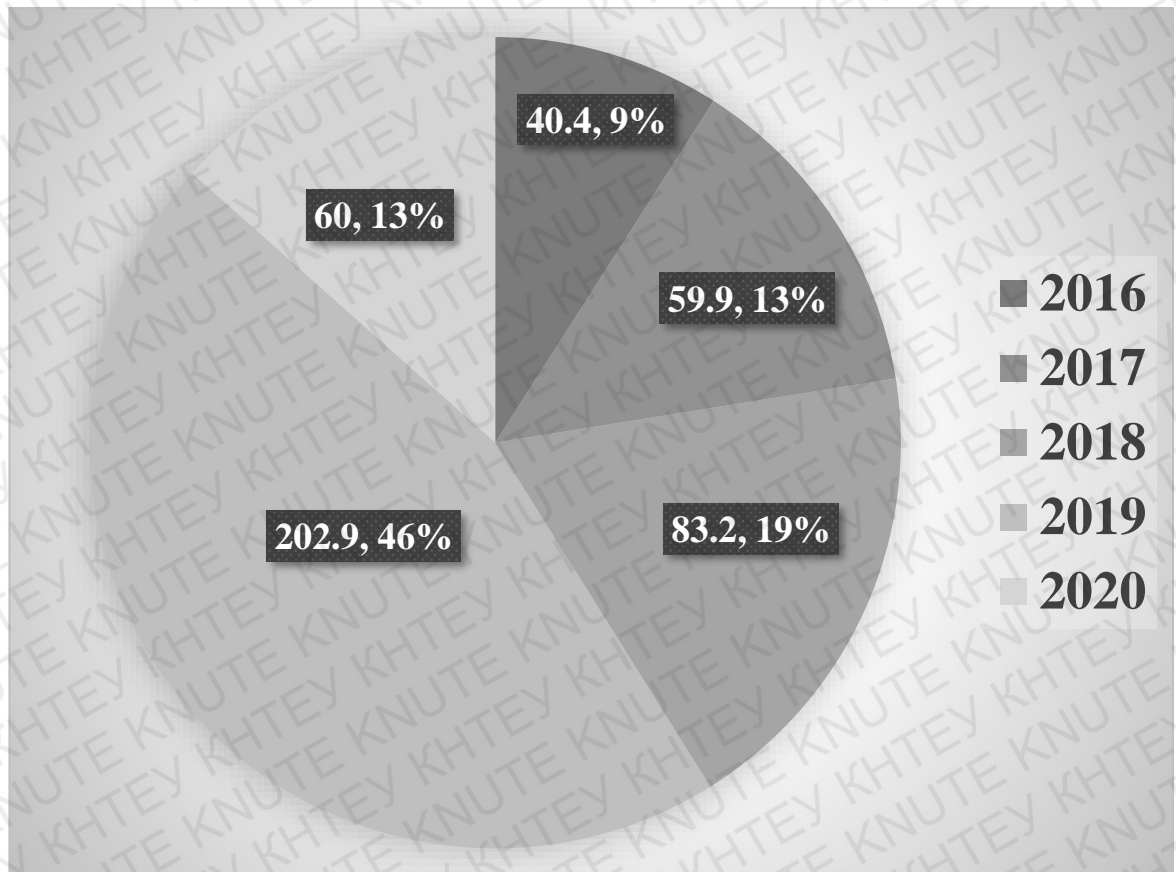

Рис.2.3. Обсяг випущених е-грошей в Україні станом на 2016-2020рр.

млн.грн.*

*Примітка: побудовано автором на основі джерела [16]

Як бачимо обсяг випущених електронних грошей зменшився на 143 млн грн (майже у 3,4 раза) – із 203 млн грн до 60 млн грн. Це зумовлено тим, що у другому півріччі 2020 року ринок залишили кілька великих учасників. Зокрема, АТ “АЛЬФА БАНК” припинив випускати електронні гроші “FORPOST” та “ПРОСТІР”.Водночас аналіз ринку електронних грошей за період із 2016 до 2020 року свідчить про те, що, попри скорочення у 2020 році обсягу випущених

банками електронних грошей, попит користувачів на цей продукт для оплати товарів та послуг в Україні й надалі зростає.

Випускати електронні гроші українські банки можуть на базі карткових платіжних систем Visa, MasterCard, Простір. Але деякі фінустанови випускають власні електронні гроші - мова йде про платіжні системи GlobalMoney від банку Глобус, Махі від ТАСКОМБАНК (раніше емітентом був Альфа Банк), Forpost і Alfa-Money від Альфа Банку, Electrum від Укргазбанку і Храу від Банку Січ.(див.табл.2.2.,дод. А)

Forpost. Платіжна система для грошових переказів, створена компанією Пост Фінанс. Послуга доступна для клієнтів поштового оператора Нова Пошта. Емітентом е-грошей для платіжної системи Forpost став Альфа-Банк.

Alfa-Money. Електронні гроші Альфа-Банку. Доступ до грошей і е-гаманцю доступний для клієнтів фінустанови через мобільний додаток і інтернет-банкінг на сайті Альфа-Банк.

ГлобалМані. Електронні гроші, емітентом яких є банк Глобус. Згідно з інформацією на офіційному сайті, е-гаманець ГлобалМані можна поповнити в будь-якому українському банку, а за допомогою е-грошей можна: поповнювати мобільний і е-гаманець, переводити гроші з карти на карту, оплачувати інтернет, телебачення, поповнювати банківські картки та ігри.

Електрум. Емітентом даних е-грошей є Укргазбанк. На поточний момент доступні наступні види операції з Електрум: поповнення електронного гаманця готівкою або з використанням платіжної картки; оплата товарів і послуг – мобільний рахунок, комунальні послуги, телебачення та інтернет, IP-телефонія; благодійність, банківські послуги, ігри, соціальні мережі, таксі в режимі онлайн; переказ електронних грошей між гаманцями користувачів; обмін електронних грошей Електрум на готівкові або безготівкові кошти.

ХРАУ. Система електронних грошей з доступом до е-гаманцю, в який можна додати гроші, документи, кредитні, бонусні та дисконтні картки. У червні 2018 року Нацбанк України зареєстрував ХРАУ в якості оператора послуг платіжної інфраструктури. Після цього новин від платіжної системи не

надходило. Також Нацбанк дозволяє створювати е-гроші на основі власної платіжної системи Простір. Таким чином, свої цифрові кошти під назвою **Смарт-гроші** випускає компанія Київстар. Їх емітентом є Альфа-Банк. [18]

Таблиця 2.2.

Випуск електронних грошей в Україні*

Найменування банку	Найменування електронних грошей/найменування платіжної системи, з використанням якої здійснюються операції з електронними грошима
АЛЬФА-БАНК	"FORPOST", "ALFA-MONEY", MasterCard, ПРОСТІР
ОЩАДБАНК	MasterCard, Visa
ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	MasterCard, Visa
БАНК ВОСТОК	MasterCard, ПРОСТІР
ТАСКОМБАНК	"Максі", MasterCard, Visa
ПУМБ	MasterCard, Visa
ПРИВАТБАНК	MasterCard, Visa
БАНК ПІВДЕННИЙ ГЛОБУС	Visa
УКРГАЗБАНК	"ЕЛЕКТРУМ", ПРОСТІР
БАНК СІЧ	ХРАУ, MasterCard
КРЕДОБАНК	MasterCard
УНІВЕРСАЛБАНК	MasterCard
ІДЕЯ БАНК	MasterCard, Visa
БАНК АЛЬЯНС	ГлобалМані

*Примітка: створено автором на основі джерела [17]

Розвиток Національної платіжної системи “Український платіжний простір” (далі – НПС “ПРОСТІР”) – одне із завдань Стратегії розвитку

фінансового сектору України до 2025 року. Для досягнення цілей Стратегії упродовж 2020 року НБУ активно працював з учасниками платіжного ринку України для їхнього залучення та технічної інтеграції з НПС «ПРОСТІР», а також над розширенням платіжної інфраструктури для приймання карток НПС «ПРОСТІР». У 2020 році 69% операцій, здійснених із використанням платіжних карток НПС «ПРОСТІР», здійснювалися у власній мережі банків-емітентів системи (73% – у 2019 році). Кількість міжбанківських операцій, оброблених Центральним маршрутизатором НПС «ПРОСТІР» за 2020 рік, становила 3 412 тис. шт. Це на 14% більше, ніж у попередньому році. Їхній обсяг становив 1 799 млн грн (незначне зниження, якщо порівняти з 2019 роком, виникло внаслідок падіння трансакційної активності у квітні-травні 2020 року у зв'язку з введенням карантинних обмежень у країні). (див.рис.2.4)

Рис.2.4. Обсяг та кількість міжбанківських операцій НПС «ПРОСТІР» станом на 2016-2020рр.*

*Примітка: побудовано автором на основі джерела [19]

Для того щоб зрозуміти розвиток електронних грошей в Україні спрогнозуємо обсяг операцій з електронними грошима на декілька періодів вперед за допомогою тренду. (див.рис.2.5) Як ми бачимо на рисунку, що R дорівнює 0,9369, чим ближче R наближається до 1 тим більш точніший прогноз. В нашому випадку прогноз сформований достатньо точною. Період №1 – це 2016 рік, період № 8 – це 2023 рік, відповідно. Отже можемо припустити, що в майбутньому відбудеться зростання операцій з електронними грошима, проте це і не дивно, адже на сьогодні мережа Інтернет є досить популярною серед усіх верств населення. Проте в період нестабільності економіки, пандемії COVID-19 ситуація може змінитись, адже даний тренд здійснює прогноз на основі цифрових даних попередніх періодів без врахування різних факторів, які можуть вплинути на аналізований показник.

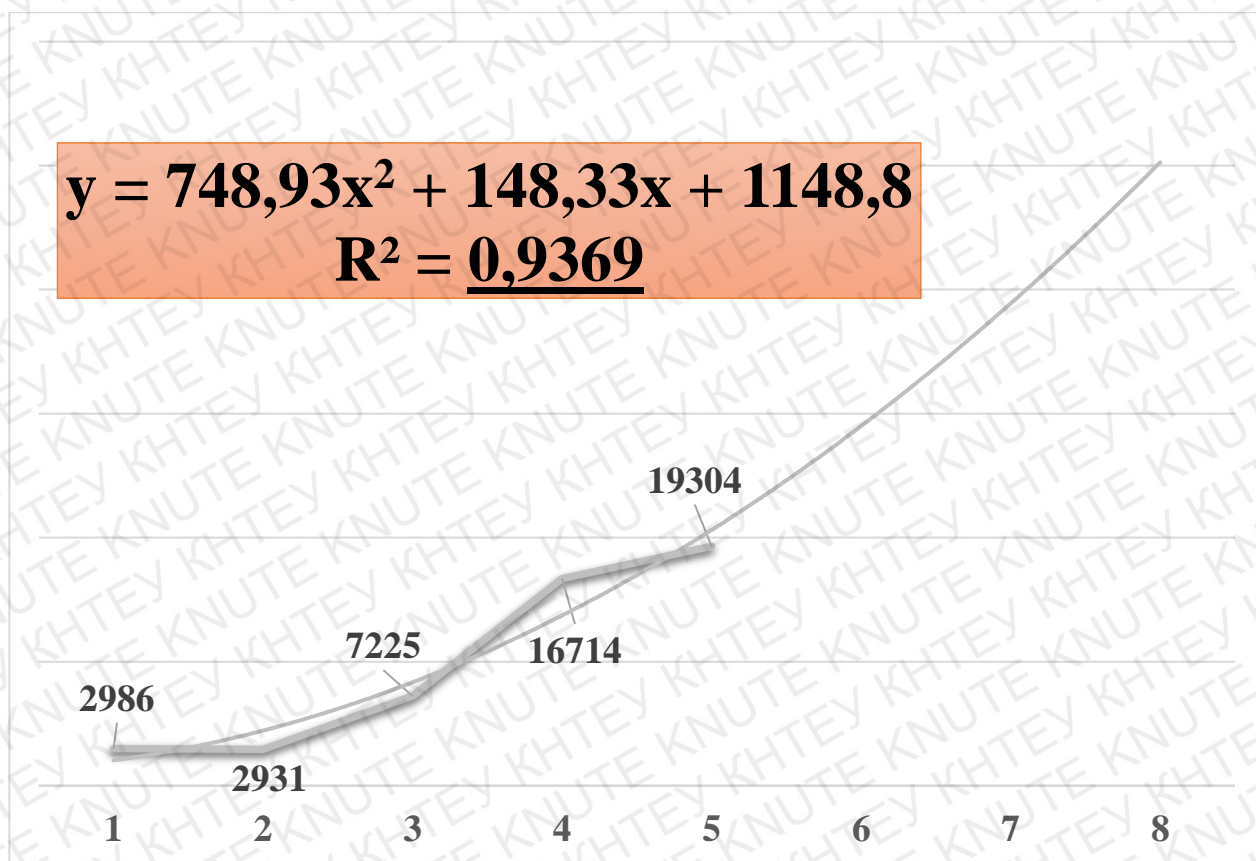

Рис. 2.5. Прогноз обсягів операцій з електронними грошима на 3 періоди вперед, млн.грн.*

*Примітка: побудовано автором на основі джерела [16]

Так, як електронні гроші є активом банку, то проаналізуємо їх стан. Для прикладу візьмемо АТ «ПУМБ». (див.табл. 2.3.)

Таблиця 2.3

Динаміка та структура активів банку АТ «ПУМБ» станом на 2018-2020рр., тис.грн*

Стаття	2018	2019	2020	Відхилення, тис.грн.		Темп зростання,%	
				2019	2020	2019	2020
Грошові кошти та їх еквіваленти	9040607	9671645	14534838	631038	4863193	6,98	50,28
Заборгованість інших банків	1440447	1067864	1486374	-372583	418510	-25,87	39,19
ЦП які оцін. за справед. варт. через дох. і збиток	93200	39311	70599	-53889	31288	-57,82	79,59
ЦП які оцін. за справед. варт. через сукуп. дохід	9360514	8890820	18384105	-469694	9493285	-5,02	106,78
Кредити клієнтам	27244297	32886479	37573208	5642182	4686729	20,71	14,25
Інші активи	631513	658445	935366	26932	276921	4,26	42,06
Основні засоби	1415623	1583991	1647151	168368	63160	11,89	3,99
Інвестиційна власність	71876	94309	71330	22433	-22979	31,21	-24,37
Нематеріальні активи	320632	279641	264333	-40991	-15308	-12,78	-5,47
Право користування активами	246482	264713	294432	18231	29719	7,40	11,23
Відстроченні податкові активи	0	0	2218	0	2218	6,98	50,28

*Примітка: створено автором на основі джерела. Дод.Б,В [37]

Аналізуючи табл.2.3. можна помітити, що вагому частку у формування активів в усіх аналізованих періодах займають такі статті як: кредити клієнтам та грошові кошти та їх еквіваленти. Кредити клієнтам у 2020 році становлять на

4686729 тис.грн. більше ніж у попередньому. Таке зростання відбулось за рахунок нарощування клієнтської бази та збільшення кількості клієнтів зарплатних проектів, як потенційних користувачів кредитних продуктів.

Далі ми проаналізуємо капітал банк «ПУМБ». (табл.2.4)

Таблиця 2.4

Динаміка та структура капіталу банку АТ «ПУМБ» станом на 2018-2020рр., тис.грн*

Стаття	2018	2019	2020	Відхилення, тис.грн.		Темп зростання,%	
				2019	2020	2019	2020
Акціонерний капітал	3294492	3294492	4780595	0	1486103	0,0	45,1
Емісійний дохід	101660	101660	101660	0	0	0,0	0,0
Резерв переоцінки основних засобів	474735	456914	448068	-17821	-8846	-3,8	-1,9
Резерв переоцінки цінних паперів	24753	122303	130887	97550	8584	394,1	7,0
Резервний фонд	1475430	1475430	1605862	0	130432	0,0	8,8
Нерозподілений прибуток	996305	3616578	2616939	2620273	-999639	263,0	-27,6

*Примітка: створено автором на основі джерела. Дод Б,В [37]

Аналізуючи динаміку капіталу, можемо побачити, що акціонерний капітал в 2020 році суттєво зріс до 4780595 тис.грн., такому результату сприяло збільшення нерозподіленого прибутку. Щодо статті резервних фондів ми бачимо, що вони збільшились до 1300432 тис.грн. Формування даної статті відбувається для покриття збитків від активів відповідно до нормативно-правових актів Національного Банку України.

2.2. Діагностика інфраструктури ринку грошей в Україні.

Грошовий ринок є важливим сегментом фінансового ринку, оскільки він забезпечує збалансованість короткострокового попиту на пропозицію коштів. Він також відіграє важливу роль у механізмі передачі грошово-кредитної

політики, оскільки виступає середовищем, завдяки якому центральний банк може впливати на короткострокову ліквідність та процентні ставки у фінансовій системі.

В даний час ми всі знаємо, що ринок грошей включає в себе багато різних «каналів», через які ці кошти «перетікають» від власників заощаджень до позичальників. Ми можемо поділити ці «канали» на дві основні групи, а саме: до однієї групи будуть належати «канали» прямого фінансування, це ті канали де грошові кошти переходять від власників до позичальників. До другої групи ми відносимо «канали» не прямого фінансування, де за допомогою цього грошові кошти, які рухаються від домашніх господарств до компаній чи фірм, і тоді вони проходять шлях через конкретні установи, а це можуть бути наприклад, в першу чергу банки, далі це страхові фонди та інші.

Ринок грошей на відміну від традиційних ринків відрізняється у тому сенсі, що тут гроші можуть бути обміняні на будь які активи з іншою вартістю, що виміряна у формі номінальної норми відсотка. Ринок грошей може виконувати свої функції тільки за наявності певної інфраструктури. Тому інфраструктура ринку грошей є визначена на фундаменті макроекономічного підходу. Полягаючи на це, інфраструктура в ринковій економіці – є своєрідна відокремлена частина системи економіки на ринку, і саме тому вона надає достатню кількість поєднуючих елементів для функціонування взаємозв'язків між господарськими суб'єктами. Також покращує рух між грошово-товарних потоків і забезпечує цим ніяк не обслуговуючий, а саме забезпечувальний характер відносно нашої економіки. Обумовлюючи інфраструктуру ринку грошей, ми можемо зважати на те, що на його розвиток безпосередньо впливають суб'єктивні фактори, а не тільки об'єктивні. Тому можемо зробити висновок, що саме до складу інфраструктури на ринку грошей елементи які пов'язані не тільки з матеріальними аспектами.[25, с.393]

Під інфраструктурою ринку грошей ми можемо бачити та розуміти економічно-організаційну систему, які в себе будуть включати правила та інституції. Вони насамперед формують «канали» передач грошових імпульсів,

що обов'язково буде впливати на зміну в грошовій пропозиції та змін в параметрах. Тому роблячи висновки з вище перерахованого ми можемо з проектувати наступні складові в інфраструктурі ринку грошей.

1. Посередницький блок: комерційні банки, страхові компанії, кредитні спілки, лізингові та фінансові компанії, компанії з управління активами, інститути спільного інвестування, торговці цінними паперами, брокерські компанії, недержавні пенсійні фонди та ін.

2. Регулятивний блок: Національний банк України, Національна комісія з регулювання ринків фінансових послуг, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, саморегулівні організації, асоціації та об'єднання учасників грошового ринку, законодавчі і нормативно-правові документи, які регламентують грошово-кредитні відносини в державі.

3. Розрахунково-платіжний блок: організатори торгівлі, фондові та валютні біржі, позабіржові торгово-інформаційні системи, альтернативні торгові системи, платіжна система, розрахункова система.

4. Блок інформаційного забезпечення: телебачення, радіозв'язок, мережа «Інтернет», засоби масової інформації, виставки, ярмарки, рейтингові агенції, бюро кредитних історій, аналітичні та консалтингові компанії.

5. Обліковий блок: депозитарії, депозитарні установи, розрахункові центри, клірингові системи, депозитарії банків та фондових бірж.

6. Організаційний блок: аудиторські компанії, вищі навчальні заклади, науково-дослідні установи, юридичні компанії, розробники програмного забезпечення, фінансові консультанти, колекторські компанії, оцінювачі.

Виділимо функції інфраструктури грошового ринку, які найкраще розкривають її зміст і сутність: [24,с.10]

1. Емісійна – емісія готівкових грошей (центральный банк) і створення безготівкових грошових коштів (комерційні банки).

2. Нагромаджувальна – формування грошових ресурсів (створення вартості) з метою реалізації грошово-кредитних відносин, акумуляція заощаджень економічних суб'єктів.

3. Перерозподільна – перерозподіл сформованих фінансових ресурсів та їх спрямування в різні сфери економіки, які їх потребують, без зміни первинного права власності на ці ресурси; забезпечення рівноваги на ринку капіталів.

4. Трансформаційна – трансформація грошових нагромаджень і заощаджень економічних суб'єктів у вартість, що приносить доходи; подальше диверсифіковане вкладення нагромадженого капіталу.

5. Інформаційно-аналітична – забезпечення економічних суб'єктів інформацією про стан грошового ринку, що робить його більш прозорим (відомостями про обсяги, структуру грошової маси, стан інфраструктури грошового ринку тощо).

6. Регулятивна – регулювання у сфері інкасації готівки, здійснення касових і розрахунково-платіжних операцій, умов кредитування і рефінансування, дотримання резервних вимог, проведення операцій на відкритому ринку.

Оцінка та аналіз грошового ринку допомагають економістам та політичним експертам формувати політику або змінювати наявну для збільшення або зменшення пропозиції грошей. Періодично центральний банк кожної країни публікує дані про грошову масу на основі встановлених ним грошових агрегатів. В Україні Національний банк стежить за грошовими агрегатами M0, M1, M2 та M3. Грошовий агрегат – специфічний показник грошової маси, що характеризує певний її набір елементів залежно від їх ліквідності. Грошові агрегати – зобов'язання депозитних корпорацій перед іншими секторами економіки, крім сектору загального державного управління та інших депозитних корпорацій. На думку Савлука, дослідники приділяють найбільшу увагу агрегату M1, потім – M0. Отож, найбільшу ліквідність має агрегат M0, найнижчу – M3. [26]

Для того щоб краще оцінити інфраструктуру ринку грошей проаналізуємо динаміку грошових агрегатів та валового внутрішнього продукту (ВВП) за період з 2016-2020рр. (табл. 2.5)

Динаміка грошових агрегатів та ВВП в Україні станом на 2016-2020рр.,млн.грн.*

РОКИ	Агрегат М0	Агрегат М1	Агрегат М2	Агрегат М3	ВВП
2016	314392	529928	1102391	1102700	2383182
2017	332547	601632	1208558	1208850	2982921
2018	363620	671286	1273773	1227635	3558706
2019	384366	770043	1435221	1438311	3974564
2020	470720	908804	1672122	1674878	4194102

*Примітка: побудовано автором на основі джерела [27-28]

Проаналізувавши таблицю 2.3. ми спостерігаємо тенденцію до збільшення агрегата М0 і в 2020 році даний показник дорівнював 470720 млн.грн. Це означає, що все більша частина коштів знаходиться не в банках, а перебуває в населення в готівковій формі. Агрегат М1 також має тенденцію постійного росту, це буде означати, що у клієнтів банку буде йти зростання грошової маси на поточних рахунках. Тому ми можемо побачити як активно наступає період переходу клієнтів банку та і в цілому населення на розрахунки в безготівковій формі. Вже 2017 році темп поширення безготівкових депозитів підвищився, на що ми можемо звернути увагу і зробити висновок, на даний час відбувається різкий перехід на розрахунки в безготівковій формі. Кожного року ми бачимо як кількість коштів на клієнтських рахунках, на депозитних рахунках та на спеціальних рахунках де ми й бачимо зростання щорічно агрегату М2. Від цього і зростання агрегату М2 характеризує довірливі відносини всього населення до банківських і небанківських установ, це дає можливість комерційним та не комерційним

банкам мати постійних клієнтів, залучати нових тому, що для кожного це будуть очевидно вигідні умови. В зв'язку з цим швидкий ріст буде мати агрегат М3, і по мимо тих коштів які є в готівковій формі у клієнтів, та ті кошти які зберігаються на карткових рахунках(поточних), коштів будь яких можливих строкових рахунків включає й кошти на вкладах за трастовими операціями.

Розрахуємо питому вагу інших грошових агрегатів в агрегаті М3.(Див табл.2.6.)[29,с.137].

Таблиця 2.6

**Питома вага агрегатів М0,М1,М2 в агрегаті М3 станом на
2016-2020рр., млн.грн. ***

РОКИ	М0	М1	М2
2016	28,51	48,06	99,97
2017	27,51	49,77	99,98
2018	28,46	52,54	99,7
2019	26,72	53,54	99,79
2020	28,09	54,26	99,84

*Примітка: побудовано автором на основі джерела [29]

Питома вага М0 коливалася в діапазоні 26—30%, що не є значним коливанням. Набагато більшу амплітуду має агрегат М1 (41—54%). Це пояснюється активним переходом на розрахунки через Інтернет і банківською картою протягом цього часу. Тобто це вплив впровадження новітніх ІТ-технологій у банківській сфері. Грошовий агрегат М2 становив 99% від М3, що означає, що трастових (довірчих операцій) майже не проводилося. А це в свою чергу означає, що економіка України була економікою недовіри з відповідним грошовим оборотом. Це призводить до незаробленого прибуку, знижує ефективність операцій.

Діяльність Національного банку України спрямована на задоволення потреб суб'єктів економіки у грошових коштах, тому для аналізу забезпечення економіки грошима, потрібними для реалізації розрахунків і платежів, застосовується коефіцієнт монетизації. Також цей коефіцієнт показує забезпеченість процесів виробництва та споживання потрібною кількістю грошей. Характеризує рівень кредитної активності. Чим більше значення монетизації, тим більшим буде попит на реальні гроші. Рівень розвитку економіки визначає рівень монетизації. Цей коефіцієнт розраховується як відношення грошового агрегату М2 до показника ВВП (див.табл.2.7.)

Таблиця 2.7

Рівень монетизації економіки та темпи проросту грошових агрегатів в Україні станом на 2016-2020рр., %*

РОКИ	РІВЕНЬ МОНЕТИЗАЦІЇ	ТЕМП ПРИРОСТУ ГРОШОВИХ АГРЕГАТИВ			
		М0	М1	М2	М3
2016	46,26	11,22	-7,39	10,93	10,88
2017	40,52	5,77	13,53	9,63	9,63
2018	35,79	9,35	11,58	5,40	5,69
2019	36,11	5,70	14,71	12,67	17,16
2020	39,93	22,46	18,01	16,50	16,44

*Примітка: побудовано автором на основі джерела [25]

Аналізуючи наведені дані, можна помітити, що у період 2016–2020 років спостерігається тенденція саме від 2016 року рівень монетизації економіки стрімко знижується. Це свідчить про постійне погіршення стану економіки в Україні. Найбільший приріст грошового агрегату М0 можна спостерігати у 2020 році проти 2016 року – 22,46%. Через нестабільність економіки у державі, яка

викликана зміною влади, воєнним конфліктом на Сході країни та пандемією COVID-19 очевидно що люди будуть користуватися більше готівковими коштами не в межах банку, що і показує нам про відсутність довіри до державних банків та фінансових установ загалом, щоб зберігати свої заощадження на рахунках. Грошовий агрегат М1 нам показує, що грошові кошти знаходяться поза банками, чи касах для юридичних осіб і вклади резидентів та нерезидентів у гривні валюті, після чого можуть бути запозичені у будь-який момент часу. Дивлячись які провели підрахунки НБУ, найбільший приріст спостерігається у 2020 році, а стрімкий спад у 2016 році. Це свідчить про те, що в державі не було достатньо ресурсів на кредити.

РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ В УКРАЇНІ

3.1. Перспективи використання електронної гривні (е-гривня) в Україні.

Гроші потрібні і важливі для нас незалежно від того, в якому вигляді вони існують. Кожній етап розвитку країн та їх населення має свою функціональну форму грошей. Послідовна зміна функціональних форм грошей відбувалася на кожному етапі еволюції. Грошима ставав товар, який володів такими властивостями, як: подільність, міцність, зносостійкість, пізнаваність, здатність до тривалого зберігання, висока вартість, рідкість. Історію щодо розвитку електронних грошей можна поділити на 2 етапи електронізації грошової сфери на базі електронних носіїв:

- I стадія – поява кредитних та дебетних карток;
- II стадія – стале впровадження в обіг «смарткарток».

Згідно з цією класифікацією, можна виділити етапи відповідно до появи носіїв або засобів переміщення електронних грошей (див. табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Етапи електронізації грошової сфери*

ЕТАП	РОКИ	ПОДІЯ
I	1918р.	Було здійснено перший телеграфний переказ для проведення клірингу між федеральними резервними банками США.
II	1960-1970рр.	Переведення банківського сектору на електронну основу оптових платежів. Поява клірингових розрахункових систем, автоматизованих розрахункових палат, а також використання систем електронних трансфертів. Поява кредитних та дебетових карток.
III	1984р.	Експеримент компанії Д. Чаума – перший електронний банк DigiCash.
IV	1980-2000рр.	Виникнення електронних платіжних систем (національних та приватних). Інтеграція фізичних осіб в електронний грошовий обіг
V	2000-сьогодення	Поява нових видів електронних грошей – «мережевих грошей» (network money).

*Примітка: побудован автором на основі джерела [20, с.573]

Використання електронних грошей дає значні переваги як їхнім власникам, так і державі загалом. Для держави основі переваги можна виділити наступні [21, с.64]:

- зменшення рівня тінізації економіки. Безготівкові розрахунки, на відміну від готівкових, набагато легше піддаються моніторингу з боку державних органів, що суттєво обмежує можливості з приховування доходів і проведення незаконних фінансових операцій. Це дозволяє збільшити величину обов'язкових надходжень до бюджетів і ліквідувати багато можливостей для порушень законодавства;
- зниження витрат держави. Обороти паперових грошей є дорогим за рахунок емісійних витрат, транспортування і забезпечення інфраструктури для його функціонування;
- стимулювання споживання завдяки можливості використання всіх наявних коштів у будь-який момент, а також спрощення залучення кредитних ресурсів;
- спрощений доступу до багатьох товарів завдяки можливості їх оплати через мережу Інтернет;
- завдяки цьому платіжному засобу проведення шахрайства стає відсутнім для людей які ведуть не добросовісну діяльність, і тому автоматично фіксується через відповідні програмно-технічні комплекси;
- можливість державного контролю емісії та обігу.

Якщо е-гроші порівняти з готівкою, то плюсами таких коштів для клієнтів насамперед є:

1. Швидкість здійснення операцій обмежується лише можливостями платіжної системи, де кожна операція проходить миттєво і це дає нам змогу швидко та просто оплачувати товари та послуги через Інтернет, чи робити грошовий переказ за реквізитами.
2. Дешева вартість емісії і простота у використанні – для цього не потрібно виконувати друк е-грошей, тому що на створення її також потрібно витратити значну суму.

3. Висока портативність – е-кошти, не зважаючи на суму, не мають об'єму чи якоїсь ваги, а отже, не потребують витрат на транспортування, інкасацію, охорону, грошові сховища і т. д.
4. Абсолютна подільність – це можливе моментальне списання будь-якої необхідної суми грошей, де не потрібно підбирати потрібну суму і давати здачу.
5. Немає необхідності перераховувати кошти, адже все здійснюється автоматично.
6. Низька вартість трансакцій – дозволяє використовувати е-гроші в сфері мікроплатежів, де використання звичайних коштів пов'язане з певними незручностями.
7. Перевагою також буде на сьогоднішній день - зменшення контакту людей з готівкою, так як готівка є потенційно небезпечним переносником шкідливих бактерій.
8. Висока безпека операцій – сучасні криптографічні та електронні методи захисту дають змогу уберегтися від великої частини злочинної діяльності, що пов'язані з готівковими коштами [22, с.42]

Однак є у безготівкових розрахунках і недоліки, які суттєво сповільнюють їхнє використання. В першу чергу це відсутність анонімності платежів, що притаманні готівковим грошам і потреба у відповідному рівні розвитку інфраструктури. Крім того, люди старшого віку менш схильні довіряти безготівковим розрахункам і важче пристосовується до роботи з ними. Такий тип розрахунків практично неможливий у місцях стихійної торгівлі і на традиційних ринках, які все ще є дуже популярними навіть у розвинутих країнах.

Також до недоліків електронних грошей, порівняно з готівковими коштами, відносять [23]:

- складність використання. Процес проведення розрахунків електронними грошима пов'язаний з необхідністю у застосуванні спеціальних технічних

пристроїв, а також в обов'язковому повідомленні третьої сторони й отриманні підтвердження на укладання угоди;

- час розрахунків. При здійсненні оплати за товари або надані послуги швидкість здійснення платежу значно уповільнюється, оскільки потрібно отримати підтвердження для проведення оплати у третьої особи, що, доволі може негативно відобразитися на товарообміні підприємств роздрібною торгівлі;
- економічність. Для модернізації та удосконалення електронних систем здійснення платежів використовуються сучасні технології, що призводить до підвищення витрат, які пов'язані з організацією платіжних процедур;
- відсутність законодавчого механізму компенсування коштів, що були втрачені внаслідок технічних проблем платіжної системи або банкрутства банку – партнера системи;
- потреба у безперебійному енергопостачанні й інтернетпідключенні та необхідність достатнього рівня обізнаності в користуванні Інтернетом;
- необхідність зберігати паролі та використовувати мобільні телефони – у більшості випадків з метою безпеки проведення розрахунків акаунт учасника системи прив'язується до його номеру мобільного телефону, підтвердження операцій здійснюється через СМС;
- недостатня розповсюдженість е-гаманців в Україні – місць, де можна було б розраховуватися доволі замала кількість в тому числі і інтернет-магазини, де відсутня можливість опалити також е-грошима;
- недостатня обізнаність потенційних користувачів про е-гроші, правила та принципи користування ними .

Також до недоліків ми можемо віднести те, що держава не може надавати гарантій під час збереження їх платоспроможності, тому що емісія електронних грошей гарантується вийнятковно емітентом. Тому це призводить, що для здійснення великих платежів е-гроші не є рекомендованими, і також для накопичення на поточних рахунках значної суми на довготривалий час

утримання на рахунках. Використовувати е-гроші рекомендовано в решу чергу як простий засіб платежу, а не саме як накопичувальний спосіб. Наступна незручність полягає в тому, що е-гроші, існують в рамках такої системи, де вони були і емітовані. До цього всього е-гроші не можна вважати загально прийнятими для всіх засобом платежу, і тим паче обов'язковим для прийому, і для переказу коштів з одної системи в іншу може викликати незручність та вартісною операцією, принаймні він буде набагато дорожчим ніж робити переказ всередині системи. Важливою складовою є шахрайські дії. Власники своїх карток доволі часто помічають зникнення грошей не відразу, тому шахраї мають достатньо часу, щоб використовувати картку.

3.2. Шляхи вдосконалення інфраструктури ринку електронних грошей в Україні.

Якщо дивитись з точки зору важливості е-грошей в монетарній політиці, то однозначно можна сказати, що вони заміняють банкноти та монети. Можна також звернути увагу, що певні види в е-грошах можуть використовуватись як альтернатива при розміщенні короткострокових депозитів. Основним завданням монетарної політики, як прийнято ЄЦБ, являється підтримкою цінової стабільності.

Під час розгляду завдання про розвиток електронних грошей ми можемо зауважити на три важливих питання. В першу чергу роль грошей треба захистити як інструмент розрахункової грошової одиниці, для проведення операцій з фінансами, в незалежності від форми грошей чи емітента, який їх здійснює. Під час погашення е-грошей на вимогу пред'явника емітент повинен дати зв'язок між грошима центрального банку та е-грошима. Тому на постійній основі повинна бути можливість під час погашення приватних е-грошей за номінальною вартістю грошима центрального банку. Наступним важливим інструментом являється ефективність монетарної політики, адже вона може мати негативний вплив, коли е-гроші будуть прийматися торговцями. Саме це відноситься до впливу на бухгалтерський баланс і можливість центрального

банку керувати відсотковими ставками на короткий термін. Заключне буде полягати в відображенні е-грошей в показниках монетарної політики.

Під час вивчення та аналізу ринку е-грошей ми можемо відобразити:

- підвищення попиту на е-гроші як засіб платежів;
- створення ринку кредитування в формі е-грошей, що може показати нам впливна сектор банків, так як короткострокові та довгострокові депозити втрачають свою силу під час фінансових запозичень;
- поступове створення механізму приватного клірингу, що може замінити вже існуючу систему в розрахунках між банками та їх контрагентами.[30,с.83]

Зараз на території України велика частина оплат та платежів проводиться за допомогою е-грошей, і в основному це є мобільний зв'язок, все ж інше наприклад: інтернет та комунальні послуги та інші, припадає вже в останню чергу. Перелік платежів, які користувачі здійснюють у платіжних системах, наведено на рис.3.1

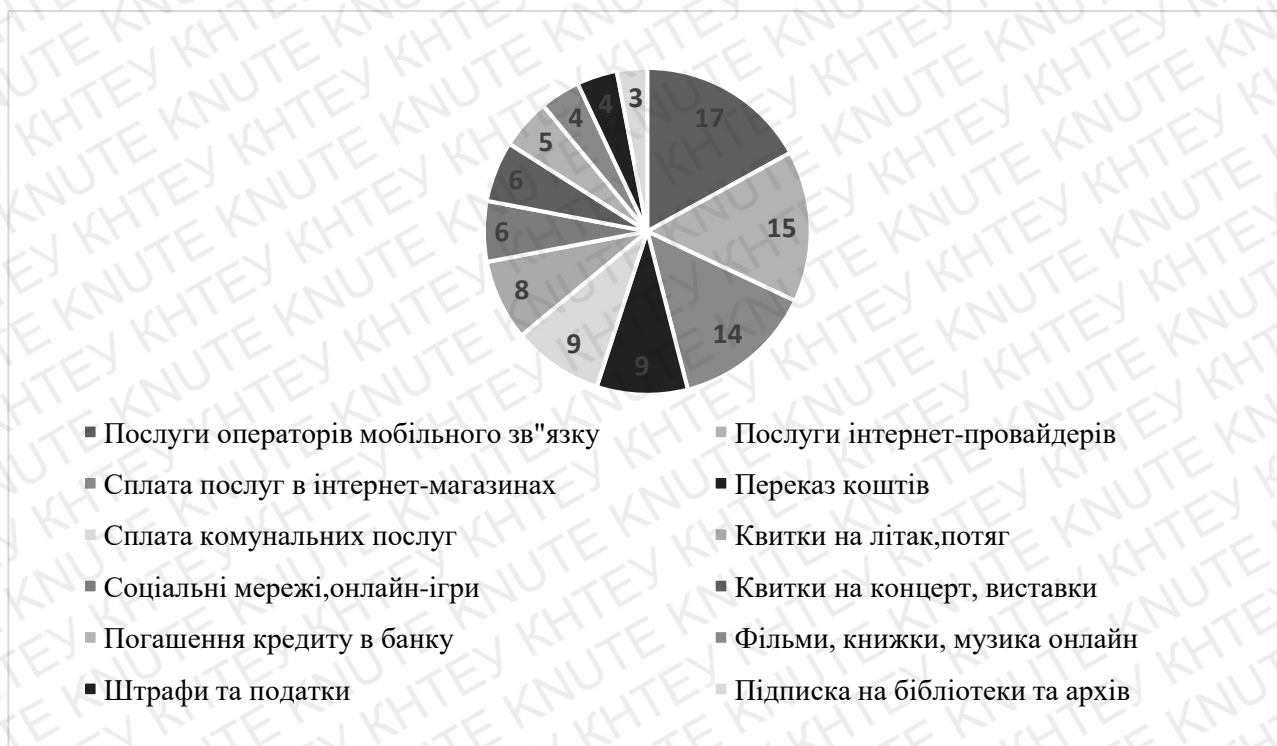

Рис.3.1.Платежі, які здійснюють користувачі за допомогою електронних грошей, % *

*Примітка: побудовано автором на основі джерела [31]

Основні картки та умови до них, які використовує банк «ПУМБ», можна побачити в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Основні умови платіжних карток банку «ПУМБ»*

Назва	Обсл. в рік/ кредитний ліміт	Пільгови й період	% на залишок	Річна %	Випуск карти
Кредитна картка «всеможу»	До 200000 грн.	До 62 днів	-	47,88	-
Кредитна картка «solомандри»	До 200000 тис.грн	До 62 днів	-	41,88	-
Дебетова картка «всекарта»	Безкоштовно	-	До 4%	-	Безкоштовно
Дебетова картка «black platinum»	5000 грн.	-	До 4%	-	Безкоштовно
Дебетова картка «premiere»	10000 грн.	-	До 4%	-	Безкоштовно

*Примітка: побудовано автором на основі джерела [38]

Найпопулярнішою картою ПУМБ банку ми однозначно можемо виділити – «ВСЕМОЖУ», так як вона за собою не передбачає ніяких комісій, а саме обслуговування карти та відкриття безоплатне, безкоштовне поповнення карти, та зняття у будь-яких банкоматах України. Звісно якщо клієнти будуть виростовувати деякі функції не в межах банку то може стягуватись комісія, наприклад: коли клієнт переводить гроші не за допомогою сервісу ПУМБ, можлива комісія від 0,5% до 1,5% мінімум. При користуванні сервісу ПУМБ Online переказ коштів у національній валюті буде безкоштовним. Виходячи з цього ми можемо звернути увагу що банку ПУМБ йде шляхом діджиталізації свого функціоналу і порівнюючи з іншими банками, наприклад монобанком то ПУМБ ніяк не поступається. Звісно ж кожен клієнт може повністю самостійно керувати, контролювати всі свої рахунки як дебетними, так кредитними і депозитними. У кожного клієнта є можливість створювати шаблони для переказу чи платежів коштів, не вводячи постійно дані карток чи розрахункових рахунків.

В додатку є також можливість оплачувати кредитні продукти з карти іншого банку без комісії(за тарифами вашого банку може стягнута комісія), переказувати з карти вашого банку на користь ПУМБ. Така карта являється і кредитною і з можливістю накопичення особистих коштів. ПУМБ навіть надає такі депозити де при його поповненні і не тільки будете отримувати стабільний відсоток, а й буде можливість у будь який час з нього знімати без втрати вже накопичених відсотків та без комісії.

На даний момент дуже багато спірних питань упровадження електронних грошей в Україні, таких як:

- непродумана система податків;
- забезпечення емісії;
- відсутність стандартів обігу електронних грошей;
- нелегальні дії з відмивання грошей через платіжні системи.

Для того щоб клієнти різних банків могли користуватись е-грошима необхідні технології які не прості в користуванні і багато банків навіть не мають можливості утримувати і користуватися такими технологіями. Тому, що е-гроші зараз не повністю пристосувались в житті українського суспільства, і саме тому виникають причини по яких вітчизняні банки не приймають активної участі в розвитку проектів, які прямо пов'язані із запровадженням е-грошей, саме тому тут ми бачимо моменти під час необхідності у фінансуванні та розробці програмних забезпечень, якими потім з легкістю можуть користуватися конкуренти. Істотними є труднощі кооперації з іншими банками, щоб розділити витрати на інноваційні розробки, і заміна наявних банківських продуктів новими. Відсутність висококваліфікованих фахівців у сфері роботи з електронними грошима негативно впливає на якість послуг, які надаються.

Багато виникає проблем під час реалізації бізнес-проектів, пов'язаних з електронними грошима: доволі маленький розмір ринку е-грошей, значна маса готівки у суспільстві, не підготованість у компаній для запуску електронних платіжних систем, мало технологій які зорієнтовані на споживача і відсутність стандартів [32]. Вище перераховані проблеми можна і зменшити шляхом

відтворення регулятивної, правової бази, яка може обмежити несанкціоноване використання нових систем. В цілому в Україні ринок е-грошей відображається в нерівномірному поширенні, адже сама пропозиція грошей виходить з багатьох факторів, що призупиняють розвиток: стимулу у споживачів, торговців, емітентів та посередників під час їх використання. Але з великою легкістю ми використовуємо такі гаджети, на яких і зберігаються дані про е-гроші, конфіденційність, і зручність та безпека при потенційних розрахунках будуть стимулом у споживачів і клієнтів користуватися е-грошима. Основним аспектом являється готовність у населенні повністю прийняти та перейти на новітні технології. Звісно ми звикли користуватись зручним способом в готівковому розрахунку при будь-яких платіжках, і для того щоб ми могли почати користуватися, населенню необхідно довіритись в нових засобах платежу та розрахунків [33, с. 83]. Однією із труднощій являється не готовність регулюючих органів, низька компетентність і не готовністю контролювати і запобігати при можливих порушеннях в сфері е-грошей і боротьбою з ними. Необхідно чітко визначити та вжити заходів для запобігання ризикам, з яких найбільший – ризик неплатоспроможності емітентів. Нерозуміння цього може призвести до негативних наслідків, що вплине на довіру користувачів до різних видів електронних платежів. Таким чином, інтересам центрального банку і держави в цілому відповідає створення в Україні правової основи для гарантування того, щоб емітенти електронних грошей були надійними, а системи розрахунків електронними грошима – безпечними та ефективними. Важливо також, щоб законодавство гарантувало рівні умови для провайдерів різних видів електронних грошей.

Тому для майбутнього розвитку е-грошей в Україні основним є:

1. Значна міра правової регламентації, яка буде спрямована на підтримку розвитку, а з іншої сторони це запобігання ухилення населення від податкового контролю;
2. Вирішення складнощій із ситуативним перерозподілом суб'єктів ринку і сфер регулювання між регуляторами. Окрім електронних грошей, це й послуги з приймання малих платежів і виплат, а також питання з програмно-

технічними комплексами самообслуговування – терміналами тощо;
 3.Підвищення фінансової грамотності та довіри населення до електронних грошей.; 4.Забезпечення захисту від шахрайства; 5. Застосування під час грошово-кредитного регулювання е-грошей і контролювання стану із емітентів і учасників розрахунків електронними грошима.;6. Введення в обіг е-грошей, які будуть виражені у різних одиницях валюти.

3.3. Україна в контексті використання зарубіжного досвіду

Більшість країн, що розвиваються вже мають досвід при удосконаленні функціонування е-грошей, тому нам необхідно застосовувати зарубіжний досвід при регулюванні е-грошей в Україні, де ми в свою чергу тільки починаємо розробки з нормативно-правовим забезпеченням у нових для нас інструментів у економічній діяльності див.табл.3.3.

Таблиця 3.3

Регулювання системи електронних грошей в Україні та світі*

Країни	Емітенти, користувачі компанії	Валюта емісії	Ліміт операцій з використанням електронних грошей
УКРАЇНА	банки; фізичні особи; Максi, MoneXu.	UAH	пристрої, які не можуть бути поповнені – 4000 грн., а загальна сума операцій за поповнюваним електронним пристроєм протягом календарного року – 62000 грн
КРАЇНИ ЄС	кредитні установи, спеціалізовані установи, поштові установи, Європейський Центральний Банк та національні центральні банки, держави-члени ЄС; фізичні та юридичні особи; Mini CASH, Chipknip, Moneo, Quick, Paysafe card, Proton, Moneta online, Gold Karte	EUR	пристрої, які не можуть бути поповнені – 250 євро, які мають можливість поповнення – 2500 євро
США	не врегульовано; фізичні та юридичні особи; PayPal, Google, Checkout, BillMelater	USD	не врегульовано

Закінчення табл.3.3

РЕСПУБЛІКА БІЛОРУСЬ	лише банки; фізичні та юридичні особи; Easy Pay, «Берліо», Rapida Bel	BYN	для ідентифікованих користувачів – не обмежена, анонімних – одна операція не більше 30 базових величин (БВ), кількість операцій – 90 БВ, залишок – 1000 БВ. 1БВ – 25,5 білоруських рублів
РЕСПУБЛІКА МОЛДОВА	банки, платіжні товариства, що випускають електронні гроші; не врегульовано; Mold Money, OPLATA, MDO, plati.md	MDL	не врегульовано
ЯПОНІЯ	фінансові компанії, компанії кредитних карток і банки; фізичні та юридичні особи; Edu, Suica	JPY	від 1000 до 25000 єн, максимальна сума залишку 50000 єн.
РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ	небанківські кредитні організації; Фізичні та юридичні особи; Web Money Transfer; Яндекс. Деньги, e-port, Rapida, Кредит Пилот	RUB	для не персоніфікованих клієнтів залишок складає не більше 15000 руб., а сума операцій за місяць – не більше 40000 руб., для персоніфікованих – залишок 100000 руб., або іноземної валюти в еквіваленті 100000 руб.

*Примітка: побудован автором на основі джерела [34,с.107]

В таких країнах як: Україна, Республіка Білорусь регулювання е -грошей можуть виконувати виключно банки, а в країнах як: Російська Федерація,

Республіка Молдова, Японія, США, та країни ЄС з більш ліберальним регулюванням можуть виконувати – як банківські, так і небанківські установи.

На відміну від України, у Великій Британії емісію електронних грошей можуть здійснювати як банки, так і будь-які установи, головною вимогою для яких є отримання ліцензії. Вимоги для її отримання не підсилені кожному. У Великій Британії існують два види ліцензії: повна й обмежена, яка надається спеціальним Органом фінансового контролю (FCA), метою якого є забезпечення ефективного та результативного функціонування фінансового ринку. Повна ліцензія на електронні гроші не обмежується ні часом, ні сферою своєї діяльності. Тобто власник цієї ліцензії може надавати будь-яку форму послуги в Європейському економічному просторі (далі – ЄЄП) без необхідності проходження процедури ліцензування в будь-якій іншій державі, яка є членом цього ЄЄП. Створення компаній-емітентів електронних грошей у Великій Британії має деякі переваги порівняно з іншими країнами. По-перше, вони звільнені від податку на додану вартість. По-друге, територія їхньої діяльності є досить великою, охоплює країни ЄС та ЄЄП. По-третє, ліцензування інституту електронних грошей у Великобританії є одним із найшвидших та найпростіших варіантів порівняно із країнами – членами ЄС, загальний строк отримання ліцензії зазвичай становить три місяці.[35,с.280]

Можемо дійти висновку, що висловлювання е-грошей в нормативних актах надто різноманітне, і на наші погляди це протилежить правовому регулюванню та емісії при користуванні. Майже у всіх країнах які ми дослідили встановлюються незначні ліміти для великих сум, що може бути на карткових рахунках. Велика кількість країн, що розвиваються і мають великі досягнення в розвитку, зробили велику частку роботи при вдосконаленні функціонування е-грошей. Тому слід розуміти, що для нашої держави західний досвід є важливим при розробці нормативно-правового забезпечення в платіжних інструментах для нашої економічно-інформаційної діяльності.

Поява грошей не лише у паперовій, а й у цифровій формі є природним кроком еволюції грошей у сучасному світі. Ми всі бачимо тенденцію де

користування готівковими коштами зцінюється в багатьох країнах, і в Україні в тому ж числі. Невпинний розвиток технологій приводить до змін у фінансовій сфері. Фінтехкомпанії пропонують все більше способів здійснення електронних платежів з використанням інноваційних сервісів. Навіть створення криптоактивів, людей які займаються приватною діяльністю, а саме це можуть бути стейблкоіни дає поштовх центральним банкам до більш детальнішого дослідження цієї сфери і застосування на практиці. У таких умовах центральним банкам необхідно знайти такі схеми довіри до клієнтів, та утримання на такому ж етапі який зараз є в них, але ніяк не заважати у розвитку інноваційних систем та продовжувати надавати доступ населенню та центральних банків до їх активів. Тому щороку центральні банки все активніше вивчають питання запровадження власних цифрових валют.

Сьогодні більшість центробанків розвинених країн світу в тому чи іншому вигляді працюють над цифровою валютою, свідчать дані Банку міжнародних розрахунків. Для прикладу Центральні банки Швеції та Уругваю в межах пілотних проєктів e-Krona та e-Peso досліджують цифрову валюту центрального банку як можливий формат готівки для проведення роздрібних платежів і покупок фізичними особами. Варто зазначити, що платіжна інфраструктура цих країн є принципово різною, так само різними є завдання, які має вирішити цифрова валюта центрального банку. У Швеції рівень безготівкових розрахунків є одним з найвищих у світі, і цифрова валюта – це спроба центрального банку при умовах зниження попиту на готівкові кошти забезпечити випуском власних цифрових грошей. У випадку Уругвая цифрова валюта – це інструмент безготівкових платежів, що може стати дешевою альтернативою традиційним платіжним інструментам. Представники центральних банків Канади та Південно-Африканської Республіки реалізують пілотні проєкти з випуску цифрової валюти центрального банку для проведення міжбанківських розрахунків – проєкти Jasper та Khokha. У цих проєктах центральні банки тестували використання технології розподілених реєстрів для міжбанківських платежів, зокрема транскордонних.[36]

На нашу думку, в українське законодавство треба ввести зміни, які б надали можливість випускати електронні гроші не тільки банкам. Це б сприяло припиненню їхньої монополії в даній сфері та підвищенню конкуренції й ефективному регулюванню ринку електронних грошей. Водночас НБУ варто було б розробити положення, у якому визначався би перелік вимог та критеріїв, яким повинна відповідати компанія-емітент, що, у свою чергу, слугувало би взірцем для цих установ, які повинні бути готові до такого процесу як технічно, так і організаційно.

Міжнародний досвід свідчить, що розвиток ринку е-грошей в певній мірі залежить від ефективного та правильного нормативно-правового регулювання. Стосовно того як буде відбуватись прикріплення фінансово-правової сутності е-грошей у нормативних актах це є вирішальним значенням, оскільки від цього залежить подальше успішне введення в платіжний обіг електронних грошей. Для вдосконалення і вирішення сучасних проблем обігу електронних грошей в Україні необхідно скористатися досвідом зарубіжних країн: вдосконалити та адаптувати законодавчу сферу зі змінними умовами запроваджувати абсолютно новітні системи і методи розрахунків в електронному форматі і створити лише один цілісний орган для їх врегулювання, та надати емітентам високу надійність е-грошей, разом з цим підвищити рівень безпеки при здійсненні платіжних трансакцій з використанням е-грошей.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У роботі було проведене дослідження державного регулювання е-грошей в Україні, це нам дало змогу: розкрити теоретично-методологічні основні дослідження е-грошей та їх важливу роль в українській та міжнародній економіці; зумовлювати якість розвитку ринку е-грошей у будь-яких країнах світу; проаналізувати функціонування та існування в теперішніх умовах електронних платіжних інструментів в Україні.

Проведене дослідження дало нам можливість виокремити методи для подальшого покращення та застосування нових можливостей на ринку е-грошей в Україні та показати такі висновки:

1) Під е-грошима нам необхідно розуміти безстрокові грошові зобов'язання на пред'явника, які були випущені під формою захищених цифрових сертифікатів, які будуть використовуватись при розрахунках в місцевих чи національних платіжних системах та будуть забезпечені грошовими еквівалентами у момент пред'явлення зобов'язання його емітенту. В наш час е-гроші являються сучасним засобом платежу, що можуть використовуватись під час оплати різних товарів чи послуг за допомогою сервісу інтернету і вони мають свою цінну, не відокремлену від реальних грошей.

2) В нашій країні можливість випускати е-гроші мають право тільки банківські установи. І в даний час таких установ налічують двадцять три штуки які все ж можуть здійснювати емісію е-грошей, і мають співпрацю з такими платіжними системами як: Національна платіжна системи «ПРОСТІР», Visa та «GLOBAL MONEY», «FORPOST», «ALFA-MONEY», «MasterCard», «ХРАУ». Загальний обсяг випущених е-грошей та обсяг операцій які з ними були застосовані у 2019 році в Україні виріс більш ніж як в два рази. Згідно з даними які нам надає НБУ станом на 31 грудня 2019 року і порівнюючи з обсягом за 2018 рік сталось достатньо велике збільшення обсягів випущених е-грошей майже у

2,5 рази, до 203 млн грн. стосовно обсягів операцій з е-грошима – більше у 2,3 рази, до 16,7 млрд грн порівняно з 2018 роком.

3) Ми можемо виділити основні переваги під час користування е-грошима, а саме: дешева вартість при емісії; висока компактність та відсутня обов'язковість особисто перераховувати гроші; зручність при утворенні охорони; е-гроші не зношуються при постійному контакті і не втрачають своїх якостей з часом користування; максимальний захист від підробки здійснюється криптографічними та електронними способами; низька вартість при проведенні трансакцій.

4) Не можна не звернути увагу на те, що в е-грошей є свої і недоліки: це недосконале правове регулювання; в наш час розвинена сфера шахрайства і тому є ймовірність, в тому, що персональні дані людей які проводять трансакції можуть бути відстежені навіть не знаючи про це, і відповідно дізнатися необхідні персональні дані користувачів і отримати необхідну інформацію про про обіг е-грошей за межами банківської установи; потреба в спеціальних засобах щоб зберігати е-гроші, та надавати можливість проводити обіг; в сучасний стан без спеціальних пристроїв буде майже не можливо отримати інформацію про суму та інші характеристики е-грошей; важливо що при фізичному знищенні носія відновити вартість буде неможливо будь яким способом.

5) В Україні ринок е-грошей залишається не рівномірним при користуванні та поширенні даних. Надання послуг е-грошей має включати багато факторів, що можуть затримувати в розвитку цієї сфери: мотивація для користувачів, торгових осіб, емітентів і посередників за час користування. Зручність та швидкість у використанні для нас зичних пристроїв(смартфони, планшети, ноутбуки і т.д.) максимальний захист даних і конфіденційність, що несуть за собою емітенти, впливатимуть виключно позитивно до стрімкого користування е-грошей. Важливою складовою у розвитку платіжних систем, що використовують по всьому світу, а також в нашій державі вважається торгівля в інтернет ресурсах , але для нас на жаль розвивається доволі в за повільній формі порівнюючи з

нашими сусідами європейських країн. Головною перешкодою можна вважати завищений рівень корупції. Але це не все оскільки є ще: населення і притаманна звичка користуватися готівковою формою грошей, не правильне і не компетенте законодавство, максимально тіньова економіка, і недостатній розвиток електронної комерції в країні.

б) Аналіз грошових агрегатів показав, що найбільший приріст грошового агрегату M0 можна спостерігати у 2020 році проти 2016 року – 22,46%. Через постійну нестабільність економіки в країні, що викликана постійною зміною влади і боротьбою за посаду, а не за державу, військовим конфліктом що на Сході країни та пандемією COVID-19 і тому звісно населення буде більше користуватися саме готівкою не в межах банків і це свідчить про відсутність довіри до державних банків та фінансових установ загалом, щоб користувачі могли спокійно зберігати свої кошти на рахунках. Грошовий агрегат M1 нам показує, що грошові кошти знаходяться поза банками, чи касах для юридичних осіб і вклади резидентів та нерезидентів у гривні валюті, після чого можуть бути запозичені у будь-який момент часу. Дивлячись які провели підрахунки НБУ, найбільший приріст спостерігається у 2020 році, а стрімкий спад у 2016 році. Це свідчить про те, що в державі не було достатньо ресурсів на кредити.

7) Для того щоб про стимулювати розвиток е-грошей на ринку України необхідно дати можливість випуск для великого діапазону різних компаній, а не тільки банкам, а також до цього компанія яка буде випускати е-гроші повинна відповідати до вимог: розмір власного капіталу, технічна інновація, можливість надавати технічну допомогу в широкому спектрі послуг, і комерційно-ділова репутація; для уникнення ризику відмивання коштів анонімні операції з е-грошима повинні бути обмеженими за розміром, а юридичні особи, що здійснюють такі операції та мають відповідні рахунки в системах е-грошей, мають реєструвати їх згідно з вимогами податкового законодавства, забезпечити внесення змін до законодавчих актів України, що регулюють електронні гроші. Обов'язково має виконуватися моніторинг в зловживаннях при користуванні е-грошей.

8) Надходження в наш ринок е-грошей є великим та прогресивним кроком, але все ж нікуди не зникає питання щодо чіткої нормативної бази, що повинна бути заснована на найкращому досвіді у міжнародних зв'язках і врахувати основне, це захист прав споживачів, плюс обов'язковість державного нагляду та зниження будь яких ризиків, пов'язаних із користуванням платіжними системами е-грошей.

Основною метою дослідження є дослідження теоретичних аспектів використання електронних грошей, а також надання практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності їх використання в Україні. Для досягнення поставленої мети виконано наступні завдання:

- розкрито сутність електронних грошей та суміжних до них понять;
- визначено особливості розвитку ринку електронних грошей в різних країнах світу;
- проаналізовано функціонування електронних платіжних інструментів в Україні;
- визначено роль і функції банку у випуску електронних грошей;
- оцінено сумарну кількість е-грошей і становищев в електронних платіжних системах в державній економіці;
- здійснено прогноз щодо розвитку електронних грошей в Україні на декілька періодів вперед;
- визначено основні проблеми та перспективи розвитку електронних грошей в Україні;
- запропоновано основні шляхи вдосконалення ринку електронних грошей.

Підведемо підсумки: задля впровадження електронних грошей ми потребуємо подальших наукових розробок, досліджень та отримання міжнародного досвіду зарубіжних країн з е-грошима і електронними платіжними сервісами. Для успішного розвитку е-грошей в Україні важливим є застосування реалістичної виваженої нормативно-правової регламентації, яка буде спрямована, на підтримку не тільки їхнього розвитку, а і на запобігання їх використанню з метою ухилення від оподаткування та контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державне регулювання ринку електронних грошей в Україні. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17731/Volik_Derzhavne_rehuliuвання_rynku_elektronnykh_hroshei_v_Ukraini.pdf?sequence=1
2. Стельмах В.С., Смовженко Т.С. Скрипник З. Е. Гроші – людина – соціум: параметри взаємин. 2016. Львів. 34-37 с.
3. Кравчук В., Науменко Д. Глибовець А. Електронні гроші в Україні: аналітичний звіт. 2012 Київ. Альфа-ПК. 30 с.
4. Савлук М. Електронні гроші: сутність та порівняльний аналіз якісних властивостей. *Вісник НБУ*. 2014 №11. 10-14 с.
5. Батракова Т.І., Грінченко А.Ю. Проблеми та перспективи розвитку електронних грошей в Україні. *Економіка і суспільство*. 2016. №7. 702 с.
6. Шишкова Н.Л., Мороз Є.Ю., Електронні гроші: Сутність та проблеми використання в Україні. *Економічна теорія*. 2017. №4. 39 с.
7. Івасів Б. Історія виникнення та перспективи розвитку електронних грошей. Погляд на проблему. *Світ фінансів*. 2008. № 15. 157 с.
8. Іконнікова М. В. Електронні гроші в аспекті економічної глобалізації. Ринок електронних грошей України: перспективи, проблеми та шляхи вирішення. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2012. № 4. 158 с.
9. Семенець А.П. Бухгалтерський облік та контроль електронних грошей: організація і методика. Автореферат. Житомир. 2017. 8 с.
10. Макієнко Т.В., Прийдак Т.Б. Електронні гроші: сутність, класифікація та облікове відображення. *Ефективна економіка*. 2019. №6. 4 с.
11. Сенищ П. М. Світовий досвід і перспективи розвитку електронних грошей в Україні: науково-аналітичні матеріали. 2008. №10. 145 с.
12. Положення про електронні гроші в Україні: постанова Національного банку України від 04. 11. 2010 № 481. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10>.

13. Кравчук В., Науменко Д, Глибовець А. .Електронні гроші в Україні. / Аналітичний звіт. 2012. 8-9 с.
14. Офіційний сайт Національного Банку України. URL: <https://bank.gov.ua/payments/pocash>
15. Архів публікацій Національного банку України. Київ, 2019. URL: https://bank.gov.ua/publications?page=1&perPage=5&search=&document=&pubCategory=1&keywords=&created_from=&created_to=
- 16.Річний звіт 2020р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2020.pdf?v=4
- 17.Електронні гроші. URL: https://bankchart.com.ua/e_banking/statti/elektronni_groshi
18. Альтернатива банківському рахунку: електронні гроші в Україні. URL: <https://psm7.com/uk/emoney/elektronnye-dengi-v-ukraine.html>
19. Простір. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Digest_2021-Q1.pdf?v=4
20. Бутенко В.В., Дідик А.О., Еволюційна необхідність впровадження електронних грошей в обіг. Гроші, фінанси і кредит. 2019. 573 с.
21. Кравчук В. Електронні гроші в Україні. Аналітичний звіт. 2018.р. 64 с.
22. Шишкова Н.Л., Мороз Є.Ю. Електронні гроші: сутність та проблеми розвитку в Україні. Економічна теорія. 2017. № 4. 42с.
23. Трубін І. О. Правові засади функціонування електронних грошей у сфері електронної комерції : [монографія]. 2016. 136 с.
24. Пшик Б.І., Неклюдова Т.М., Інфраструктура грошового ринку: теоретичні засади дослідження. Теоретичні засади. 2014. №20.10 с.
25. Рудь І.Ю., Лазаренко В.О., Аналіз грошового ринку. Гроші, фінанси і кредит. 2020. № 40. 393 с.
26. Грошові агрегати. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123272
27. Офіційний сайт Міністерства фінансів. URL: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/>

28. Грошово-кредитна та фінансова статистика. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MFS_2020-01.pdf?v=4
29. Політило М.П., Бонецький О.О., Особливості застосування монетарних інструментів національним банком України в умовах невизначеності. Економіка та держава. 2020. №10. 137 с.
30. Корольова А.О., Проблеми та перспективи використання електронних грошей в Україні, 2014., №16 83 с.
31. Інтернет-ресурс. Перспективы электронных денег URL: <http://www.arteeconomics.ru/elektronnye-dengi/perspektivyelektronnyh-deneg/>.
32. Інтернет-ресурс. Ассоциация «Электронные деньги» (АЭД) URL: <http://npaed.ru>.
33. Муржак Ю.В. Аналіз функціонування електронних грошей в Україні: проблеми та перспективи розвитку, 2013. 83 с.
34. Дерев'яно С.І. Регулювання ринку електронних грошей: досвід України та світу. Науковий журнал 2019. 107 с.
35. Товкун Л.В., Правове регулювання електронних грошей в Україні та Великобританії (порівняльний аналіз). Юридичний науковий електронний журнал. 2020. 280 с.
36. Майбутнє цифрових валют – у фокусі уваги світових центральних банків. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/maybutnye-tsifrovih-valyut--u-fokusi-uvagi-svitovih-tsentralnih-bankiv>
37. Фінансова звітність ПУМБ. URL: https://about.pumb.ua/finance/annual_reports
38. Платіжні картки ПУМБ. URL: <https://minfin.com.ua/ua/cards/pumb/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Операції банків України з електронними грошима*

*Примітка: створено автором на основі джерела [17]

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Звіт про фінансовий стан на 31 грудня 2019 року

(у тисячах гривень)

	Прим.	2019 рік	2018 рік
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	6	9 671 645	9 040 807
Заборгованість інших банків	7	1 067 864	1 440 447
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	8	39 311	93 200
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	8	8 890 820	9 360 514
Кредити клієнтам	9	32 886 479	27 244 297
Інші активи	12	658 445	631 513
Основні засоби	10	1 583 991	1 415 623
Інвестиційна власність	10	94 309	71 876
Нематеріальні активи	10	279 641	320 632
Право користування активами	11	264 713	246 482
Всього активів		55 437 218	49 865 191
Зобов'язання			
Заборгованість перед Національним банком України	13	-	1 002
Заборгованість перед іншими банками	14	934 276	697 452
Кошти клієнтів	15	42 752 593	39 780 153
Випущені депозитні сертифікати	16	-	832 460
Зобов'язання з оренди	17	294 619	267 402
Поточне зобов'язання з податку на прибуток		140 298	62 242
Відстрочене податкове зобов'язання	27	26 433	15 636
Інші зобов'язання	18	2 221 622	1 402 830
Субординований борг	19	-	488 145
Всього зобов'язань		46 369 841	43 547 322
Власний капітал			
Акціонерний капітал	21	3 294 492	3 294 492
Емісійний дохід		101 660	101 660
Резерв переоцінки основних засобів		456 914	474 735
Резерв переоцінки цінних паперів		122 303	(24 753)
Резервний фонд		1 475 430	1 475 430
Нерозподілений прибуток		3 616 578	996 305
Всього власного капіталу		9 067 377	6 317 869
Всього зобов'язань та власного капіталу		55 437 218	49 865 191

*Примітка: створено автором на основі джерела. [37]

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Звіт про фінансовий стан на 31 грудня 2020 року

(у тисячах гривень)

	Прим.	2020 рік	2019 рік
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	6	14 534 838	9 671 645
Заборгованість інших банків	7	1 486 374	1 067 864
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	8	70 599	39 311
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	8	18 384 105	8 890 820
Кредити клієнтам	9	37 573 208	32 886 479
Інші активи	12	935 366	658 445
Основні засоби	10	1 647 151	1 583 991
Інвестиційна власність	10	71 330	94 309
Нематеріальні активи	10	264 333	279 641
Право користування активами	11	294 432	264 713
Відстрочені податкові активи	25	2 218	-
Всього активів		75 263 954	55 437 218
Зобов'язання			
Заборгованість перед Національним банком України	13	4 200 554	-
Заборгованість перед іншими банками	14	1 356 654	934 276
Кошти клієнтів	15	57 515 262	42 752 593
Зобов'язання з оренди	16	328 639	294 619
Поточне зобов'язання з податку на прибуток		132 528	140 298
Відстрочене податкове зобов'язання	25	-	26 433
Інші зобов'язання	17	2 046 306	2 221 622
Всього зобов'язань		65 579 943	46 369 841
Власний капітал			
Акціонерний капітал	19	4 780 595	3 284 492
Емісійний дохід		101 660	101 660
Резерв переоцінки основних засобів		448 068	456 914
Резерв переоцінки цінних паперів		130 887	122 303
Резервний фонд		1 605 862	1 475 430
Нерозподілений прибуток		2 616 939	3 616 578
Всього власного капіталу		9 684 011	9 067 377
Всього зобов'язань та власного капіталу		75 263 954	55 437 218

*Примітка: створено автором на основі джерела. [37]